

Fig 1. Flygplan J26 Mustang inköpt 1945.

I TIFF nr 1/1987 berördes beredskapsperioden under andra världskriget. Här behandlas utvecklingen under åren närmast därefter.

Text: C-G Simmons i Viken

Signaltjänsten efter

□ Intryck och erfarenheter under andra världskriget avsatte djupa spår i människors sinnen världen över. När kriget äntligen tagit slut talades allmänt om "aldrig mera krig". I den ambitionen förstördes stora mängder överbliven materiel, även sådan som kunde få civil användning.

Nedrustning

I Sverige återuppväcktes omgående tankarna på en snabb svensk nedrustning. Regeringen tövade inte. Försvarets ledning avkrävdes ett flertal utredningar om hur nedskärningar skulle genomföras. Man skar ned anslag för redan beslutad anskaffning av materiel.

För signalorganisationen var detta mycket olyckligt. Den teletekniska utvecklingen hade under krigsåren drivits framåt med stora steg. Nu blev utländskt kunnande mer tillgängligt. Därmed fanns möjligheter att kompensera rådande eftersläpningar i vår utrustning.

Det kalla kriget

Den motsedda avspänningen efter kriget lät emellertid vänta på sig. De komplicerade internationella politiska turerna och misstro mellan stormakterna förde in världen i *det kalla kriget*.

I den rådande situationen var det för bl a CFV uppenbart att "luftförsvaret befinner sig i efterhand i förhållande till anfallsmedlen och måste föras ett stort steg framåt för att åter bli tillräckligt effektivt".

De viktigaste åtgärderna angavs vara utökning av jaktflyget och förbättring av luftbevakningen. – Som nämnts i TIFF 1/1987 (sid 44) kom

luftförsvarets funktioner att bli framträdande kravställare för signalfunktionerna.

Hur kom då signalorganisationen att svara upp mot de ökande kraven?

Vår första UK-radio

Förstärkningen av jaktflyget inleddes med köpet av J26 Mustang (1945). Därmed introducerades ett i Sverige nytt frekvensområde: VHF (bandet 118–142 MHz).

Det USA-byggda flygplanet var vid leveransen utrustat med flygradiostationen SCR-522 – i flygvapnet benämnd "Fr VII". Den blev vår första UK-radio.

Den plötsliga introduktionen av VHF skapade ett stort akut problem. Dessvärre hade Flygstaben några år tidigare hindrat en då inom Flygförvaltningen inledd bearbetning av frågor rörande VHF-materiel.

Anskaffning av SCR-522

Nu löste Flygförvaltningen problemet genom en forcerad anskaffning av SCR-522 (från ännu icke förstörda lager). Stationen modifierades till en provisorisk "Fmr UK". Sådana utrustningar placerades vid hemmafлотtiljen (F16) och vid fem andra förband, spridda över landet.

VHF hade kommit för att stanna. Radioutrustningarna erbjöd en säkrare radioförbindelse än tidigare HF-utrustningar och ett förenklat underhåll. Därtill reducerades vikt och volym drastiskt.

Stegen in i jet-åldern

Även nästa moment i förstärkningen av jaktflyget blev epokgörande. Från England inköptes J28 Vampire (1948). Därmed klev flygvapnet in i jet-åldern. Högre hastigheter, kortare aktionstider, högre höjder och snabba höjdförändringar kom att spetsa till kraven på åtskilliga signalfunktioner.

Primitiv stridsledning

Den optiska luftbevakningen ingick ännu i arméns organisation. Det långsamt framväxande radarsystemet tillkom inom flygvapnet. För den ännu ganska primitiva stridsledningen hade flygvapnet anordnat särskilda radioförbindelser för att möta tidskraven.

Förbättrad stridsledning

Med J28 blev det ofrånkomligt att förbättra stridsledningen. Den erfordrade stora mängder tidsaktuell och väl sammanställd information från luftbevakningen. En förändring av organisationen blev ofrånkomlig. Den kom

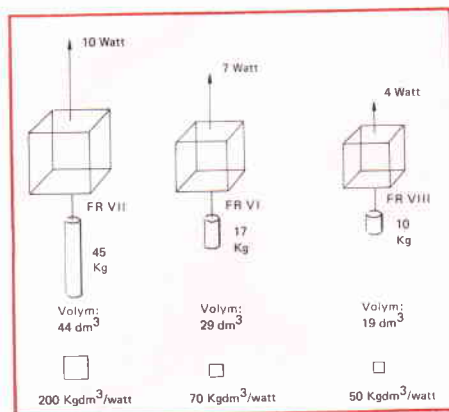

Fig 3. Jämförelse mellan olika radioutrustningar betr vikt och volym.

1948. Då gavs CFV ansvaret för luftbevakningen. Ett ledningsorgan – "LI" – inrättades under CFV.

Så småningom växte sedan STRIL-50 fram. Hjärnan i verksamheten blev de nya luftförsvarscentralerna "Ifc m/50".

Telefonnätets utveckling

Utvecklingen av det civila telefonnätet var från totalförsvarets synpunkt mycket oroande. Med automatiseringen och en rent fredsmässig planering och utbyggnad blev det tidigare relativt maskformiga trådnätet alltmer stjärnformigt. De stora automatväxlarna m m var i huvudsak oskyddade.

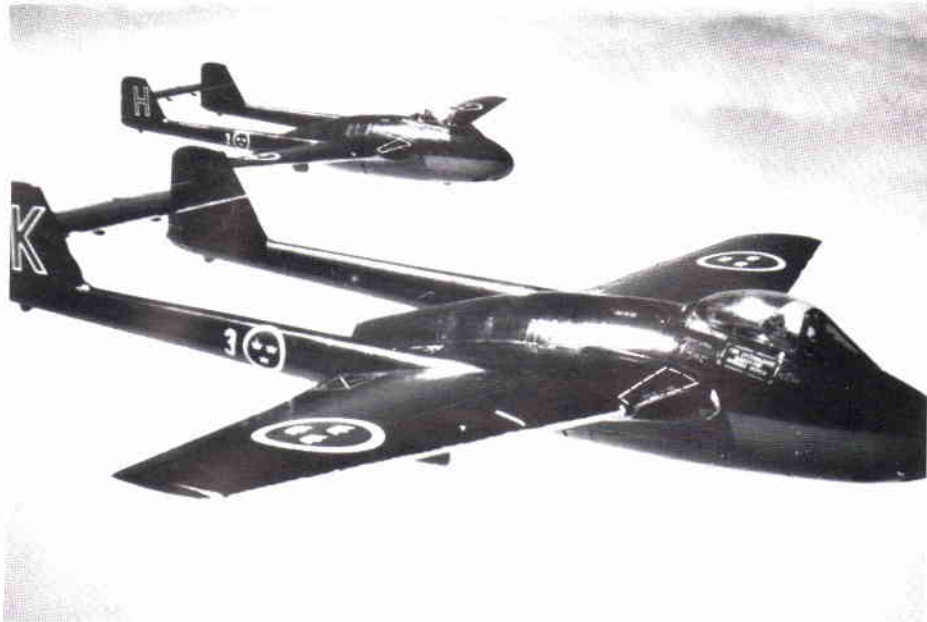

Fig 4. Flygplan J28 Vampire inköpt 1948.

krigsslutet

Telefontrafiken blev alltmer bunden till bestämda vägar och beroende av "knutstationer" (nr 13 i fig). Därmed avskaffades i allmänhet möjligheten att komma runt skador i nätet.

Dessvärre var avbrott i den fredstida telefontrafiken alltför vanliga (orsakade av t ex avgrävda kablar eller överbelastning). Kabelbrott besvärade även flygvapnets fasta fjärrskriftförbindelser och visade på betydelsen av en bra reserv.

Radio som reserv

Det enda tillgängliga alternativet till telefonnätet var vid denna tid radio. Markradiotrafiken ökade därför när vissa delar av fjärrskrifttrafiken regelmässigt kom till förmedlas över radio. Markradiostationerna vid flottiljerna kompletterades med mer materiel.

Flygförvaltningen var noga med att utfärda anvisningar för underhållet av nytillkommen materiel. Ur en anvis-

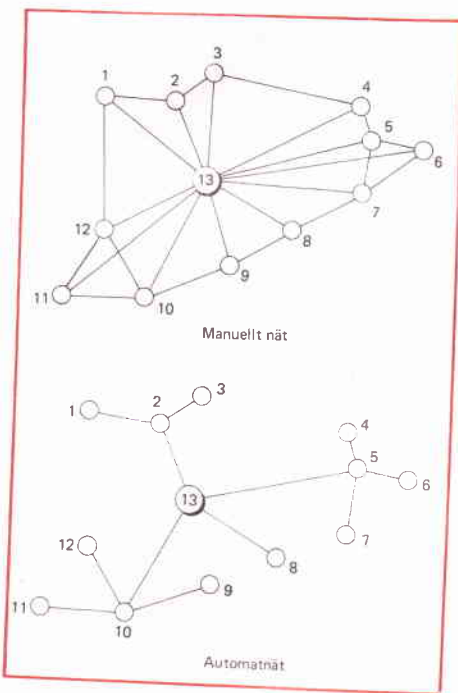

Fig 5. Det civila telefonnätets utbyggnad.

ning rörande markradiosändare må saxas en varning:

Att ha händerna i byxfickorna anses i allmänhet vara en ful vana.

Men är Du tekniker och gör ingrepp i en spänningsförande apparat, håll vänstra handen i byxfickan.

Gör det till en vana!

Det kan rädda livet på Dig!

Av en not framgick att en hand i byxfickan hade räddat livet på författaren till anvisningen.

Enkanalig radiolänk-utrustning

Under planering av signalförbindelser för STRIL-50 kom tidsfaktorn alltmer i förgrunden. I många fall måste radioförbindelser anordnas. För dessa anskaffades en enkanalig radiolänk-utrustning. Med kännedom om utvecklingen utomlands av radiolänk insågs snart att STRIL-systemets radioförbindelser borde anordnas på annat sätt än hittills.

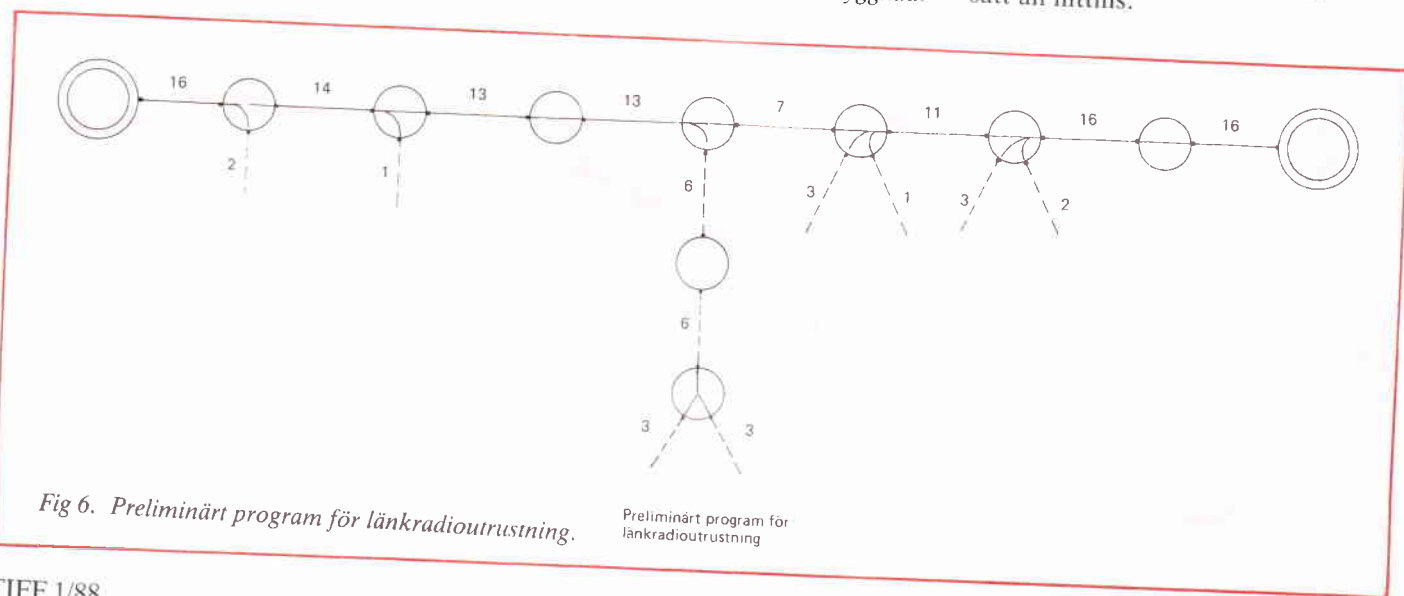

Fig 6. Preliminärt program för länkradioutrustning.

Preliminärt program för länkradioutrustning

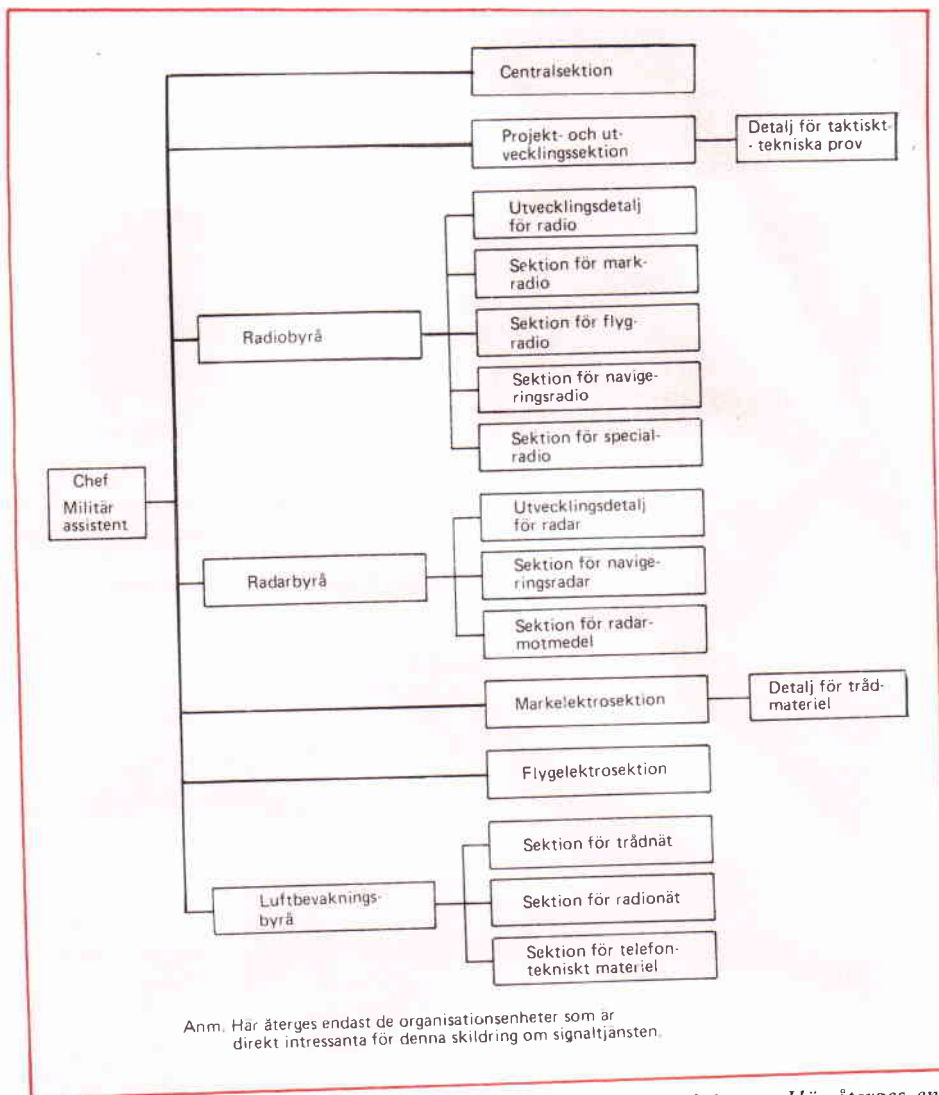

Fig 7. Ur CFV yttrande över betänkande från förvaltningsutredningen. Här återges endast de organisationsenheter, som är direkt intressanta för denna skildring om signaltjänsten.

Inom Flygförvaltningen såg man fördelarna med radiolänk. Ett försöksstråk (huvudstråk) med ett antal bistråk skisserades.

1950 infordrades offerter och snart kunde den första grunden läggas för det försvaret så viktiga signalmedlet.

Förvaltningens organisation

I början av 1950-talet utreddes ännu en gång försvarets förvaltningsorganisation. Därvid lancerades tanken på ett enda för försvaret gemensamt centralt ämbetsverk. Men den gången bibehölls den försvarsgrensvisa uppdelningen, vilken CFV försvarat.

Flygförvaltningen kunde snart uppvisa en förstärkt elektroavdelning. Den behövdes mer än väl för kommande uppgifter inom det teletekniska området. (Författaren har för arbetet om signaltjänstens utvecklingshistoria icke forskat om underhållsorganens anpassning till materielförändringar).

Någon motsvarande framsynt förstärkning kunde inte uppvisas vare sig inom Flygstab och andra staber eller vid förbanden.

Signal-tjänstens ledning var svag. Till signalofficersutbildning uttogs alltjämt mycket unga officerare. De saknade oftast nämnvärd erfarenhet av annat än flygtjänst.

Utbildning av alla kategorier signalpersonal följde slaviskt de planer och metoder, som hade formats före krigsutbrottet.

Sammanfattning

Under det drygt halva decennium efter krigsslutet, som här har berörts, kom ett antal tekniskt viktiga utvecklingssteg. Jaktflyget förstärktes och STRIL-organisationen förbättrades.

Som servicefunktion för flygvapnets många verksamhetsgrenar hade signal-tjänsten emellertid stannat kvar på en fredsmässig nivå, som nu blivit föråldrad. I realiteten saknade signal-organisationen i början av 1950-talet möjligheter att – i händelse av krig – möta de krav, som måste förväntas. ■